

Kokoelmakartta-työseminaari 31.5.06

Tervetuloa tähän kokoelmakarttatilaisuuteen. Ajatus päivän järjestämisestä syntyi kun Kaisa Sinikaran kanssa tuli kerran lounaalla juttua siitä, että olisi hyvä järjestää jokin väliaikakatsaus kampuskirjastojen edustajille kokoelmakartasta. Hankkeessa on tapahtunut jonkin verran edistystä ja muutoksia esim. Harri on tullut nyt hankkeen suunnittelijaksi. Elokuussa on tärkeä Mary Bushingin koulutus, jota varten pitäisi myös kerätä näkemyksiä ja toivomuksia. Päivän tarkoitus olisi lähinnä katsauksen tekeminen ja keskustelu missä ollaan, mitä aiotaan tehdä, millä aikataululla, näkemykset hankkeen vaikeuksista hyödyt, haitat ym. Ajattelimme päivän ohjelman niin, että ensin minä puhuisin vähän hankkeen historiasta muistuttaisin mieleen sen eri vaiheita ja käsitelisin joitakin ongelmakohtia, jotka edelleen voivat vaikeuttaa hanketta. Esa- Pekka puhuisi kartan teknisistä, formaatista ym muista ratkaisuksista ja tämän hetkisestä tilanteesta. Harri puhuu sitten hankkeen rahoituksesta, tämän vuoden jatkosuunnitelmista, HYKin tilanteesta ym kartan tilanteeseen liittyvistä käytännön asioista.

Kentän puheenvuoroja on sitten tarkoitus kuunnella ja keskustella loppuaika. Joitakin puheenvuoroja on jo pyydetty. Toivottavaa olisi, että puheenvuorot olisivat n. 10 min pituisia jotta ehdittäisiin käsitellä mahdollisimman monta.

Katsotaan nyt ensin läpileikkaus kokoelmakartan elinkaaresta pääkohdin. Neuvoston strategiassa on keskeisenä tavoitteena kokoelmakartan tehtäväksi nähty aineistojen (sekä elektronisten että painettujen) kattavuuden ja saatavuuden parantaminen. Yhtäältä ollaan siis kiinnostuneita kokoelmaresurssien katteesta, vahvuuksista ja heikkouksista eri aloilla. Kokoelmayhteistyö, hankintojen profilointi, koordinointi ja aineiston välitys ovat tärkeitä asioita sekä paikallisesti että valtakunnallisella tasolla. Olemassa olevien kokoelmien ja nykyisen hankintatason arviointi on koko ajan ollut kehitteillä. Toisaalta ollaan kiinnostuneita siitä miten asiakas löytää koko maan tasolla oman tiedontarpeensa kannalta parhaat kokoelmat käyttöönsä. Ylipäänsä halutaan parantaa kokoelmien tietämystä ja tuntemusta ja niiden tulevaisuudessa tapahtuvaa kehittämistä sekä kirjastojen itsensä sisällä että kirjastojen kesken ja suhteessa asiakkaiden tarpeisiin. Mukaan on tulossa vähitellen muitakin kuin yliopistokirjastoja.

Vuoden 2003 ohjelmaan kuului myös yliopistokirjastojen kokoelmien alustava määrällinen yleiskartoitus. Samalla kartoitettiin myös erikoiskokoelmia.

Kokoelmakarttaan valittavien kokoelmien kriteereitä luotiin ja ohjeistettiin kokoelmien priorisointiperiaatteita. Samanaikaisesti laadittiin ja kehiteltiin kokoelmien kuvailuformaattia ja kuvailun ohjeistusta. Samoin kehiteltiin kokoelmatietojen tallennusalaustaa ja tallennuksen ohjeita. Tärkeä vaihe oli v. 2004 tehdyt kokoelmien pilottitutkimukset, joiden avulla pyrittiin löytämään kokoelmien painopisteitä ja saman alan kokoelmien erityispiirteitä. Pilotoinnit tehtiin neljän alan kokoelmien osalta: Filosofia, markkinointi, informaatiotutkimus ja eläintiede. Näiden kokoelmien kuvailua varten tarjottiin valmiit aineiston vuosikategorialuettelot, joihin aineisto piti sijoittaa. Samoin selvitettiin kokoelmien aineiston kielijakaumaa. Kokeilun tarkoitus oli päästä selville siitä, miten helposti eri alojen aineisto voidaan koota erilaisten hakujen kautta yhtenäiseksi kokoelmaksi ja miten hyvin näin koottavat nimekemäärät saadaan eri kirjastojen välillä yhteismitalliseksi. Hakutulokset vaihtelivat eri hakutapojen mukaan melkoisesti ja eri kirjastoille toiset hakutavat sopivat toisia paremmin. Access- ohjelma

kuitenkin osoittautui yleensä parhaiten toimivalta hakutavalta asiasanakyselyissä käytettiin sekä luonnollisen kielen katkaistuja hakusanoja että UDK-luokitusta. Kokeilujen perusteella jouduttiin kokoelman käsitettä koskevien filosofisten pohdintojen eteen. Kokoelmien vertailu ja arviointi edellyttävät sitä, että jonkin aihealueen kokoelma ymmärretään ja rajataan kirjastoissa mahdollisimman yhdenmukaisesti. Tämä taas osoittautui eri alojen kohdalla hyvin vaikeaksi johtuen alan ymmärryksestä, historiallisista painotuksista, opetusalueista ja monista muistakin nyansseista. Tietoresurssien kartoitus ja hallinta makrotasolla vaatii uudenlaista ajattelua joka poikkeaa siitä mihin on totuttu yksittäisten dokumenttien tarkastelussa. Julkaisujen sisältämä tieto voi liittyä toisiinsa hyvin monilla tavoilla eikä ole olemassa yhtä normatiivista tapaa jolla yhteenliittyminen ja näin ollen kokoelmien muodostaminen voitaisiin tehdä. Tämä ehkä voisi olla yksi tämän päivän teemoistakin. Samaan ongelmaan liittyi suuri kysymys kokoelmien aihealueiden nimeämisestä ja määrittelystä. Yhtenäistettyjen ohjeiden antaminen eri alojen kokoelmien muodostamista varten aiheutti ohjausryhmässä paljon enemmän päänvaivaa kuin yhtenäisten kuvailusääntöjen ja formaatin luominen, mikä jo sinänsä oli vaatinut ponnisteluja. Kokoelmien aihealuejaottelua varten kokeiltiin erilaisia malleja jotka aina osoittautuivat riittämättömiksi joillekin kirjastoille. Kokoelmien aihealueiden taso ja kokoelmien erityispiirteiden esiintuominen esim. ns. highlights termeillä ei osoittautunut helpoksi ja niinpä niistä luovuttiinkin. Viimein päädyttiin jonkinlaiseen pragmaattiseen kompromissiin ja valittiin jo yksittäisten dokumenttien luokittelussa käytettyyn YSA:n aihealueryhmittelyyn. Kokoelmien kuvailuahan voi tarkentaa asiasanoilla ja luokituksilla. Sama riittämättömyys kokoelmien kuvailussa on myös Conspectuksessa jossa yksittäisistä dokumenteista koostuvat kokoelmat kootaan Kongressin kirjaston subject termeihin.

Viimeinen tällä hetkellä näköpiirissä olevista haasteista on kokoelmien arviointi, joka voisi muodostaa toisen keskusteluaiheen. Myöskin Maryn koulutusta varten olisi hyvä kerätä arvioinnista näkemyksiä. Mary haluaisi tietää myös kirjastojen tämänhetkisen tilanteen sekä olemassa olevat ongelmat ja rajoitteet kokoelmakartan toteuttamisessa. Arviointia varten ei ole vielä luotu mitään lopullista mallia, pilotti HYkin ja Tampereen yliopiston historian kokoelmien on tehty. Käytännön tason ohjeiden laatiminen arviointia varten voi muodostaa melkoisen haasteen, ehkä jopa koko projektin vaikeimman vaiheen. Koko arviointiahan vastaan on esitetty kritiikkiä ja kysytty aiheellisestikin onko se lainkaan tarpeellista, eikä pelkkä kuvailu riitä. Mikä on arvioinnin tarkoitus ja mitä lisäarvoa esim. asiakkaalle sillä saadaan on tärkeä kysymys. Arviointimenetelmien käytännön suunnittelu ja soveltaminen niin, että ne olisivat luotettavia ja erityyppisten kokoelmien erityisvahvuuksille oikeutta tekeviä voi olla vaikeaa. Tässä kysymyksessä voimme odottaa ainakin jonkinlaista lisävalaistusta Mary Bushingin koulutukselta.